

Date: 7th March-2026

OLIY TA'LIM JARAYONIDA TALABALARDA EKOLOGIK ONGNI
SHAKLLANTIRISH METODIK USULLARI

Jumamuradova Saboxon Durdiboyevna

Osiyo Xalqaro Universiteti

Pedagogika yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Telefon: +998978582987

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi oliy ta'lim muassasalarida talabalarda ekologik ongni shakllantirishning pedagogik ahamiyati hamda samarali metodik usullari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy jamiyatda ekologik muammolar tobora kuchayib borayotgan bir sharoitda yosh avlodda ekologik madaniyatni rivojlantirish, tabiatga nisbatan ongli va mas'uliyatli munosabatni shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Tezisdagi ekologik ta'limni tashkil etish jarayonida interfaol metodlardan foydalanish, loyihaviy faoliyatni tashkil etish, amaliy mashg'ulotlar o'tkazish hamda axborot texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi asoslab berilgan. Shuningdek, talabalarda ekologik mas'uliyatni rivojlantirish orqali atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirish masalalari ham yoritilgan. Tezisdagi ekologik ta'limning pedagogik asoslari hamda uning talabalarning ekologik tafakkurini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ekologik ong, ekologik ta'lim, ekologik madaniyat, barqaror rivojlanish, pedagogik metodlar, interfaol ta'lim, loyiha metodi, ekologik tarbiya, ekologik tafakkur, innovatsion ta'lim texnologiyalari.

Kirish

Hozirgi davrda ekologik muammolar insoniyat oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Sanoat ishlab chiqarishining jadal rivojlanishi, tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish, urbanizatsiya jarayonining kuchayishi hamda texnologik taraqqiyot natijasida tabiat muvozanati sezilarli darajada buzilmoqda. Natijada atmosfera havosining ifloslanishi, suv resurslarining kamayishi, tuproq degradatsiyasi hamda pedagogik xilma-xillikning qisqarishi kabi muammolar yuzaga kelmoqda.

Bunday muammolarni hal etish faqat texnologik yoki iqtisodiy choralar bilan cheklanib qolmaydi. Bu jarayonda ekologik madaniyatga ega bo'lgan, tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatda bo'ladigan mutaxassislarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ta'lim tizimida ekologik ongni shakllantirish masalasi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda.

Oliy ta'lim muassasalari talabalarda ekologik bilim va ko'nikmalarni shakllantirish bilan bir qatorda, ularning ekologik dunyoqarashini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Talabalar ekologik muammolarni chuqur anglab yetishi, ularning kelib chiqish sabablari va oqibatlarini tahlil qila olishi hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishi zarur.

Date: 7th March-2026

Shu nuqtai nazardan qaraganda, ekologik ta'lim jarayonida zamonaviy 4edagogic metodlardan foydalanish katta ahamiyatga ega. Interfaol ta'lim metodlari, loyihaviy faoliyat, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish usullari hamda innovatsion texnologiyalar ekologik ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Talabalarda ekologik ongni shakllantirish murakkab pedagogik jarayon bo'lib, u bir necha bosqichlardan iborat. Bu jarayon talabalarga ekologik bilimlar berish, ekologik tafakkurni rivojlantirish hamda ekologik madaniyatni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Zamonaviy ta'lim jarayonida ekologik ta'limni samarali tashkil etish uchun turli metodik usullardan foydalanish muhim hisoblanadi.

1. Interfaol ta'lim metodlari

Interfaol ta'lim metodlari talabalarning o'quv jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi hamda ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Ushbu metodlarning asosiy afzalligi shundaki, ular talabalarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Aqliy hujum metodi

“Aqliy hujum” metodi talabalarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metod orqali talabalar ekologik muammolarni muhokama qilish jarayonida erkin fikr bildiradilar.

Masalan, “Shahar ekologiyasini yaxshilash uchun qanday choralar ko'rish mumkin?” yoki “Plastik chiqindilarni kamaytirish uchun qanday innovatsion usullarni qo'llash mumkin?” kabi savollar asosida muhokama tashkil etiladi.

Bu metod orqali talabalar:

- muammolarni tahlil qilishni
- yangi g'oyalar ishlab chiqishni
- jamoada ishlashni
- ekologik muammolarga kreativ yondashishni o'rganadilar.

Klaster metodi

Klaster metodi ekologik bilimlarni tizimlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu metod orqali talabalar ekologik jarayonlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunib yetadilar.

Masalan, “Ekologik muammolar” mavzusi markazga yozilib, undan kelib chiqadigan asosiy tushunchalar klaster shaklida tasvirlanadi. Bu metod orqali talabalar ekologik jarayonlarning o'zaro bog'liqligini yaxshiroq anglaydilar.

Munozara metodi

Munozara metodi talabalarni ekologik muammolarni tanqidiy tahlil qilishga o'rgatadi. Bu metod orqali talabalar turli fikrlarni solishtirish, ilmiy dalillar asosida xulosa chiqarish hamda o'z fikrini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Case study metodi

Case study metodi real hayotdagi ekologik vaziyatlarni o'rganishga asoslanadi. Ushbu metod orqali talabalar ekologik muammolarni amaliy jihatdan tahlil qiladi va ularni hal etish bo'yicha takliflar ishlab chiqadi.

Date: 7th March-2026

Masalan, Aral dengizi muammosi, global iqlim o'zgarishi yoki suv tanqisligi kabi ekologik muammolar keys sifatida o'rganilishi mumkin.

2. Loyihaviy faoliyat

Loyihaviy ta'lim metodida talabalar muayyan ekologik muammolarni o'rganib, ularni hal etishga qaratilgan loyihalar ishlab chiqadilar. Bu metod talabalarni mustaqil tadqiqot olib borishga hamda muammolarga innovatsion yechim topishga undaydi.

Masalan, talabalar chiqindilarni qayta ishlash, energiyani tejash yoki yashil hududlarni ko'paytirish bo'yicha ekologik loyihalar ishlab chiqishlari mumkin.

3. Amaliy mashg'ulotlar

Ekologik ta'lim samaradorligini oshirishda amaliy mashg'ulotlar muhim ahamiyatga ega. Laboratoriya ishlari, dala tadqiqotlari hamda ekologik kuzatuvlar orqali talabalar nazariy bilimlarini mustahkamlaydilar.

Masalan:

- suvning ifloslanish darajasini aniqlash
- tuproq tarkibini o'rganish
- o'simliklar xilma-xilligini tahlil qilish

kabi tadqiqotlar ekologik ta'lim jarayonini yanada samarali qiladi.

4. Axborot texnologiyalaridan foydalanish

Zamonaviy ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish ekologik ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi. Multimedia vositalari, virtual laboratoriyalar va ekologik simulyatsiyalar orqali ekologik jarayonlarni vizual tarzda tushuntirish mumkin.

5. Ekologik madaniyatni shakllantirishga qaratilgan tadbirlar

Ekologik ongni shakllantirish jarayonida turli ekologik tadbirlar muhim rol o'ynaydi. Ekologik aksiyalar, seminarlar, konferensiyalar va ekologik festivallar talabalarning ekologik madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ekologik ta'limni fanlararo integratsiya asosida tashkil etish ham muhim ahamiyatga ega. Biologiya, kimyo, geografiya va ekologiya fanlari o'zaro bog'liq holda o'qitilganda talabalarning ekologik dunyoqarashi yanada kengayadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim muassasalarida talabalarda ekologik ongni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Bu jarayonda interfaol ta'lim metodlari, loyihaviy faoliyat, amaliy mashg'ulotlar hamda axborot texnologiyalaridan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi.

Ekologik ongga ega bo'lgan yosh mutaxassislar jamiyatda ekologik muammolarni hal etishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli ekologik ta'limni takomillashtirish va ekologik madaniyatni rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Xoliqov A.A. **Pedagogika nazariyasi va amaliyoti.** Toshkent: Fan, 2017.

Date: 7th March-2026

3. Ismoilov M., Raximov A. **Ekologiya asoslari**. Toshkent: O'qituvchi, 2019.
4. UNESCO. **Education for Sustainable Development Goals**. Paris, 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi **Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunlari**.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

